



Albert Miklós aranykoszorús orgonaépítő mester beszél a szakmájáról

EBBE NEM FÁRAD BELE A LÉLEK

dr. habil Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár



A legrégebbi orgonának nevezhető hangszer Krisztus születése előtt 225-ben keletkezett. Ktesibios görög feltaláló nevéhez fűződik az első hangszer megalakítása, az ókori víziorgona, a hidraulisz. A IV. századtól egyre inkább a mechanikus rendszer került előtérbe. A IX. századtól kezdték az orgonát az egyházi zene céljaira használni, azonban az orgona méreteinek növekedésével a játék egyre nagyobb fizikai erőfeszítést igényelt. A következő évszázadok feladata volt az orgonaépítők számára napjainkig, hogy ezeket a szakmai problémákat, kihívásokat leküzdjék. A szelláda, a fújtató és a traktúra tökéletesítésével vált az orgona a szó valódi értelmében hangszerré, és első fénykorát a barokk korban élte. A pneumatikus traktúra a XIX. század elején, az elektromos század végén terjedt el. Ezek a technikai megoldások lehetővé tették hatalmas méretű orgonák építését.

Albert Miklós 15 éves korában szétszedte a kézi harmonikát és harmóniumot készített belőle, majd sikeres szakmunkásvizsga után hivatalosan 1983-ban kezdte el orgonaépítő és -javító tevékenységét. Ezt megelőzően azonban már készített egy kétmanuálos és pedálos 15 regiszteres mechanikus orgonát. Ezután került Szakács István győri orgonaépítő mester műhelyébe, ahol a vizsgálóhoz szükséges gyakorlati időt töltötte. Az elmúlt több, mint 35 év során számos javítást, restaurálást végzett, és most építi a 34. orgonát.

KÜLHONI TITKOK

Szakmai fejlődése érdekében több külföldi cég munkájával ismerkedett meg. 1984-ben a zürichi Metzler orgonaüzemben, Svájcban, majd 1992-ben a rottenburgi orgonaépítőnél, Diether Noeske-nél járt. A tanulmányutakat maga finanszírozta, úgy, hogy ne legyen deficit a családi költségvetésben. A külföldi mesteremberek annyira megkedvelték, hogy sok szakmailag titkos adathoz – műhelytitkokhoz – juthatott hozzá. Ezek a mesterek nemcsak az orgonát tervezik meg és határozzák meg annak menzúráit, hanem a helyszíni akusztikai körülményekről is minden adatot leírnak: mitől lett olyan a hangszer, amilyen.

– Munkámhoz még nagyon hasznosnak bizonyult, hogy fiatalabb éveimben festéssel, grafikákkal és képzőművészeti technikákkal is foglalkoztam. Így a műhelyemben javított, restaurált orgonák homlokzati rajzai, műszaki tervei minden esetben az adott hangszerre jellemző egyedi kivitelben készülnek el. 1994-ben sikeres mestervizsgát tettem és mesterbizottsági tag lettem. Fontos volt számomra egy európai szintű műhely létrehozása, mely lehetővé teszi a korszerű mechanikus orgonák megépítésével járó összes szakmai feladat megoldását. Ezért nagyon ritka a külföldi alkatrészek felhasználása az itt készült hangszerekben – mondja Miklós.

EGYEDI ÉS ÖSSZETETT HANGSZEREK

A mester szerint minden orgona önálló egyéniség, méreteiben, felépítésében, hangzásában is egyedi. Az orgona áll egy orgonaszekrényből, játszóasztalból, traktúrából és orgonasípkból. Az orgonaszekrényben (a feltűnő, jól látható felépítmény) található a hangszer hangot adó része, vagyis az orgonasípk, valamint az ezeket működtető szelládák és szelep-



A mester számos elismeréssel büszkélkedhet

rendszerek. Általában fenyő- és tölgyfából készítik, jól elkülöníthető egységekre, művekre tagolódik. Ezek tulajdonképpen önálló, egy-egy billentyűsorról külön működtethető kisebb orgonák. Ezek a térben való elhelyezkedésükben, illetve a benük szereplő sípsorok hangzásában különböznek egymástól.

A játszóasztalnál foglal helyet a zenész, az orgonista, innen kezeli a billentyűzeteket. Mindegyik billentyűzet egy-egy művet szólaltat meg. A kézzel játszható billentyűsorokat manuáloknak nevezzük, ezek egymás fölött, lépcsőzetesen helyezkednek el. A billentyűzet jó minőségű borvifenyőből készül, játszófelületein ébenfa és paliszander marhacsont vagy lócsont borítással. A lábbal működtetett pedálok nagyobbak, tulajdonképpen hézagosan elhelyezett rudak sorozata.



Fa orgonasípk



Műszaki értelemben a különféle orgonák elkészülhetnek a műhelyben, de a sípok hangzását a helyszíni akusztikához állítja be

A manuálok száma egytől hétig terjedhet, de már a kétmanuálos és pedálos, 20 regiszteres orgona is képes komoly barokk művek megszólaltatására is. Egy manuálnak általában 56–61 billentyűje van, a pedálnak 30–32. Itt található még az egyes billentyűsorokhoz tartozó regiszterkapcsolók, melyek segítségével az orgonista kiválasztja, mely sípsorokat akarja megszólaltatni. A traktúra (a játszóasztalt és az orgonaszekrényt összekötő szerkezet) továbbítja az információkat az egyikről a másikig.

A legrégebben alkalmazott traktúra mechanikus, ahol a billentyűk közvetlenül szabályozzák a sípokot megszólaltató szelepeket. Az orgonisták ma is ezt kedvelik jobban, mert közvetlen kontaktust tesz lehetővé ember és hangszere között. Alternatív megoldásként napjainkban az elektromos traktúra

terjedt el, melynek legfontosabb előnye, hogy a játszóasztalt a hangszer többi részével csak egy kábelköteg köti össze.

A FA FONTOS SZEREPE

Az orgonában elsősorban ajaksípok, kisebb számban nyelvsípok vannak. A sípok működése, felépítése a furulyához hasonló, de méretük néhány cm-től akár 10 méteresig terjedhet. A sípok készülhetnek fémből vagy fából. A fémsípok ón és ólom ötvözetéből, némelyek rézből készülnek. Olcsóbb megoldásként horganylemezt is felhasználtak/felhasználnak a sípok gyártásához. Legtöbbször hengeres formájúak, de vannak kónikus, felfelé szűkülő sípok is. A fasípok lapokból vannak összeállítva, négyzetes hasáb formájúak, oldalt fenyőt és tölgyet, a megszólaló részeinél keményfát, nemesfát, pl. tölgyet és egzotikus

faanyagokat használnak. A fasípokot négyzetes, fel-le csúsztatható és rögzíthető fa hangolódugóval teszik fedetté. A fasípoknak van egy nagyon egyedi hangszínük, Miklós szerint feltétlenül szükséges, hogy a fémsípok mellett fából épített sípok is legyenek.

– Műhelyünk olyan méretű, hogy ott műszakilag az orgona teljesen elkészülhet, és kaphat úgynevezett alapintonációt, majd a helyszíni akusztikához igazodva állítjuk be a sípok végleges hangértékeit. Tehát a műhelyben szinte 95 százalékban meg tudjuk építeni a hangszert. Sok mindent lehet gépesíteni, de az orgonakészítést nem, minden orgona más és más, ezért egyensablont nem lehet használni. Mi minden orgonához egyedi sablonokat gyártunk, mivel a sípsorok egyedi méretekkel rendelkeznek. Géppel csak a darabok fő formáit

adjuk meg – mutatja. Egy orgona felépítése 5–9 hónapig is tarthat, mint például a miskolci református deszkatemplom orgonája.

A templomban a bor és az orgona-síp is szakrális kellék. Egészséges fogyasztás mellett a bor jókedvre derít, énekeltet. Az orgona a kereszténység életében nagy jelentőséggel bír és segíti az énekhang minél előnyösebb érvényesülését, tehát az is énekeltet.

SZABADALMAK ÉS ELISMERÉSEK

Miklós nevéhez fűződik még a magyarországi orgona-motorgyártás gondolata és az elindulásban tevőleges segítség. 2001 október óta a szabadalmi eljárás végeztével bejelentett szabadalma van, Ajakregál néven. Jelenleg is van egy új szabadalma, amelynek kifejlesztése a befejezéséhez közeledik. Saját költségén 1994-ben bocsátott útjára egy erdélyi fiatalembert, Bors Lászlót, aki műhelyében tanulta ki az orgonaépítő mesterséget és sikeres segédvizsga után egy műhely nyitásához szükséges felszereléssel indulhatott haza. Tagja a Győr-Moson-Sopron Megyei Kézműves Kamarának. 2000-ben elnyerte a Magyar Kézműves Kamara által

meghirdetett Kézműves Remek díjat a pannonhalmi apátság szentélyében lévő 260 éves kis orgona restaurálásáért. 2009 júliusában a falunap keretében Győrasszonyfa önkormányzatától díszpolgári címet kapott. Az Ipartestületek Országos Szövetsége 2017-ben aranyozott emlékéremmel honorálta munkásságát. Ugyanebben az évben a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzattól megkapta a „Megye kultúrájáért” díjat.

CSALÁD ÉS UTÁNPÓTLÁS

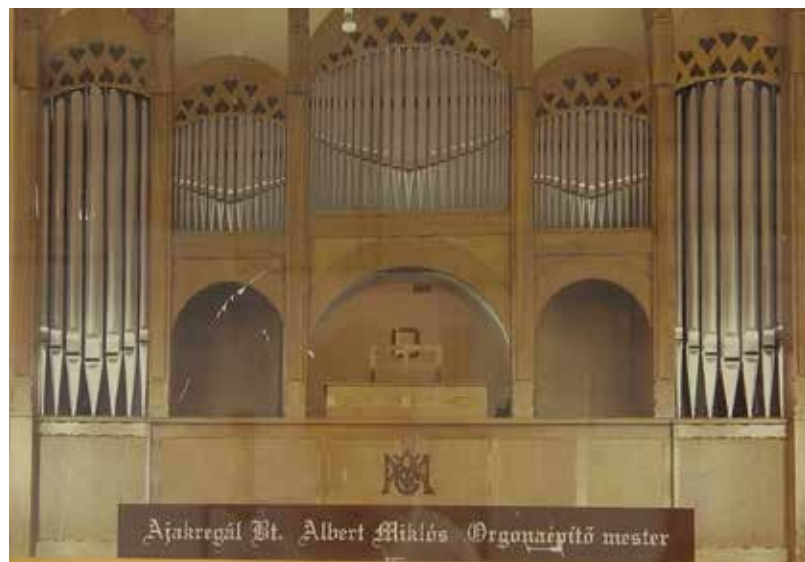
Három gyermeke közül Veronika leánya ügyesen rajzol, most Angliában kertépítészet és virágkötést tanul. Nóra lánya óvodapedagógia szakon tanult, jelenleg saját gyermekeit neveli. Fia orgonaművész, Stuttgartban szerezte meg második diplomáját, jelenleg Bécsben organistaként és karnagyként dolgozik. Mindhárman tehetségesek, szorgalmasak, apjuk büszke rájuk. Mivel gyermekei nem folytatják ezt a mesterséget, Miklós keresi az olyan fiatalokat, „igazgyöngyöket”, akik szívesen megtanulnák ezt a mesterséget.

Az erdélyi Gyimesfelsőlokon 170 gyereknek és a kapolcsi Művészetek Völgye fesztiválon is beszélt arról, mit



Zenélő boradagoló orgonasípok

jelent számára az orgonaépítő mesterség, és kiket vár tanítványoknak. – Olyan még nem fordult elő, hogy rögtön az előadásom után jelentkeztek volna a műhelyembe. Egy hosszabb érési folyamatról van szó. „Elhítem a magot”, és bízom benne, hogy később majd termőre fordul. Az a szerencsés, ha a jelentkező fiatal az általános érdeklődése mellett egy asztalosnál kézműves szakmát tanul. Nélkülözhetetlen a született esztétikai és vizuális készség, a zene iránti fogékonyság is lényeges. Az orgona egy olyan kézműves művészi produktum, ami azt segíti szolgálni, hogy a nagy zeneszerzők műalkotása a legmagasabb szinten szólaljon meg. Ekkor az orgona, mint hangszer is műalkotásnak számít, melynek készítője olyan ember, aki komolyan veszi a hivatását. Boldog vagyok, hogy a Jóisten olyan talentummal ajándékozott meg, ami az orgonaépítésre alkalmassá tett. ■



Fotó: Szük Ödön, Gerencsér Kinga

Forrás: ajakregal.hu, kisalfold.hu